

Studieguide

Forskningsetik, 7,5 HP

Våren 2015, halvfart

Examinator: Arne Gerdner, professor
Lärare: Sofia Kjellström, docent (kursansvarig)
Arne Gerdner
Plats: Gf311 och Ga1029, Hälsohögskolan i Jönköping
Tid: Kl. 09.15-12.00 (alt 16.00)

Schema:

9 januari, Gf311
Kl 09.15-16.00	1. Introduktion till kursen, Etisk grund för forskning.
Lagar och forskningsetisk ansökan.
22 januari, Gf311
Kl 09.15-12.00	2. Informerat samtycke, information.
Granskning av forskningsetisk ansökan.
5 februari, Gf311
Kl 09.15-12.00	Etik i vetenskapliga texter.
19 februari, Gf311
Kl 09.15-12.00	4. Redlighet. Informationsbrev.
5 mars, Ga1029
Kl 09.15-12.00	5. Etiska frågor vid kvalitativ metod.
25 mars, Gf311
(kl 09.15-16.00)	6. Muntlig tentamen. PM seminarium med examination.

1. Introduktion till kurs i forskningsetik

Varför bry sig om forskningsetik?, Sofia Kjellström & Arne Gerdner

Information om kursens syfte och innehåll, examination

Diskussion om era förväntningar i relation till mål och upplägg

Historisk bakgrund, internationella koder och vikten av etik som en trend genom vetenskapssamhället. Introduktion till etiska frågor i forskning.

Läs: Orientera dig inom om rådet forskningsetik och skaffa överblick
Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning, s 1-24.

Fischer, B. A. 2006. *A summary of important documents in the field of research ethics*. Schizophrenia Bulletin, 32(1), 69-80

Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet

Forskningsetik för medicinare och naturvetare

God forskningssed

Lagar och forskningsetisk ansökan, Arne Gerdner & Sofia Kjellström

De svenska lagar och regler som är viktiga att känna till. Arne presenterar lagar och etikprövningsnämndens instruktioner. Behandlar även kort hur man gör en forskningsetisk ansökan och vad man ska tänka på. Dokumentation, sekretess och arkivlagen. Vi behandlar även samtycke och risker.

Läs: Lagar och riktlinjer finns på www.vr.se , www.codex.vr.se
Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor
Lag (2008:192) om ändring i lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor
Personuppgiftslagen (PUL) (1998:204)
Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning, s 51-75
Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet
Forskningsetik för medicinare och naturvetare
God forskningssed

Fundera på:

Informerat samtycke, hur vet du att det är uppnått i din studie och motivera varför?

På vilket sätt är konfidentialitet aktuellt i din studie?

Vad finns det för risker med ditt projekt?

2. Forskningsetisk granskning: djupdykning i informerat samtycke, information osv, Arne Gerdner

I samband med seminariet genomförs en kritisk granskning av forskningsetiska ansökningar. Vi kommer dela in er i grupper och behandla ansökningarna såsom sker vid en etikprövningsnämnd eller en forskningsetisk kommitté.

Förberedelse:

Läs alla forskningsetiska ansökningarna med bilagor, och besvara frågorna nedan. När vi ses kommer ni delas in i grupper där ni får särskilt ansvar för en av dem som kommer att presenteras för storgruppen. Sedan har vi ett ”sammanträde”. (Se även www.epn.se för instruktioner för formuläret vid behov)

Ställ följande frågor till varje ansökan:

1. Faller ansökan under Etikprövningslagen?
Är studien examensarbete, kvalitetsutveckling eller forskning? Bör ansökan skickas till etikprövningsnämnden eller lokal forskningsetisk kommitté?
2. Hur bedömer ni studiens forskningskvalitet i förhållande till nytta?
3. Vad finns för etiska synpunkter?
4. Hur bedömer du balansen mellan etik och nytta?
5. Behövs det kompletterande information för att veta att den kan genomföras på etiskt sätt och enligt gällande lag?
6. Föreslå ett beslut, välj t ex mellan: 1. godkännas 2. godkännas med komplettering 3. begäran om mer information 4. avslag

Läs/förbered:

Forskningsetisk prövning www.epn.se (OBS ladda ner 2 instruktioner för hur man fyller i formulär och instruktioner för informationsbrev) + en instruktion från Mittuniversitetets forskningsetiska kommitté.

Se info även på Hälsohögskolans forskningsetiska kommittés hemsida

T ex om kvalitetsförbättringsstudier:

<http://hj.se/hhj/forskning/forskningsetik.html>

Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning, s 25-50.

Hantering av integritetskänsligt forskningsmaterial, www.vr.se

Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet.

Forskningsetik för medicinare och naturvetare

God forskningssed

3. Etik i vetenskapliga texter, Sofia Kjellström

Kritisk granskning av avhandlingar och forskningsetik. Diskussion av era analyser.

Förberedelser:

Läs 5-10 forskningsetikavsnitt i avhandlingar inom ditt ämnesområde och/eller metodansats

Kjellström, Sofia, Fridlund, Bengt, 2010, Status and Trends in Research Ethics in Swedish nurses' dissertations, *Nursing Ethics*, Vol. 17, Nr 3, s 383–392.

Kjellström, Sofia, Nora Ross, Sara, Fridlund, Bengt 2010, Research ethics in dissertations: ethical issues and complexity of reasoning, *Journal of Medical Ethics*. Vol. 36, s 425-430.

Examinationsuppgift 1:

Kritisk granskning av hur forskningsetik behandlas i befintliga avhandlingar ("kappan"). Skriv 1-3 sidor. Lägg in i pingpong.

Vilka överväganden tas upp? Vad saknas?
Vilka referenser görs till litteratur om etik?
Vilka aspekter är relevanta för din avhandling?
Vad är praxis och hur tycker du det bör vara?
Vilka etiska principer används?

4. Informationsbrev. Redlighet i forskning: forskningsfusk och relationer till kollegor, Sofia Kjellström, Arne Gerdner

Etiska frågor när forskning avslutas
Publicering, rapportera resultat tillbaka
Forskningsfusk, plagiat

Läs: *God forskningssed?*
Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning, s 77-87
Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet
Forskningsetik för medicinare och naturvetare

Ytterligare läsning av eget val ex *Publiceringsetik* av Stefan Eriksson och Gert Helgesson.

Skriv/ fundera: Vilka av dessa frågor är speciellt relevanta för dig? Alla förbereder frågor.

Examinationsuppgift 2:

Vi behandlar även hur man skriver informationsbrev. Var och en bidrar med ett brev som ni har eller kommer att använda. Lägg in i pingpong och granskas kritiskt i gruppdiskussion under seminariet.

5. Etiska frågor vid kvalitativ metod, Sofia Kjellström

Inledningsvis diskuteras de etiska frågor som är väsentliga vid kvalitativ metod.

Vid detta tillfälle seminariebehandlas hela boken:

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica red (2012) *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Gleerups: Malmö.

För de som är intresserade läs även:

Mauthner, M., Birch, M., Jessop, J., & Miller, T. (2002). *Ethics in Qualitative Research*. London: Sage publications.

6. PM seminarium med examination. Muntlig tentamen, Sofia Kjellström & Arne Gerdner

- **Examinationsuppgift 3.** Skriv ett reflekterande och argumenterande etikavsnitt där du behandlar de etiska frågor som finns i ditt avhandlingsarbete som ska kunna utgöra grund för ett avsnitt i kappan för avhandlingen. Skriv 2-3 sidor exklusive referenser, 1½ radavstånd, 12 punkter. Lägg in i pingpong.
 - Använd referenser
 - Argumentera för dina val och ståndpunkter
 - Reflektera över det du har gjort och ge exempel på bra och mindre bra

Det ingår även att opponera och diskutera aktivt under seminariet för att få godkänt på momentet. Efter seminariet ska texterna kompletteras utifrån synpunkter som framkommit på det egna och andras bidrag till en andra version för att bli godkänd.

Muntlig tentamen kring etiska frågor.

Kurslitteratur enligt kursplan:

Helgesson, Gert (2006) *Forskningsetik för medicinare och naturvetare*, Studentlitteratur: Lund.

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica, red (2012) *Etiska dilemman: Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Gleerups: Malmö.

Gustavsson, Bengt; Hermerén, Göran, Bo Petersson (2011) *God forskningssed*, Vetenskapsrådet: Stockholm

Rekommenderad övrig litteratur:

Arkivlag (1990:782)

Emanuel, E J; Wendler, D, & Grady, C. 2000. *What Makes Clinical Research Ethical*. *Journal of the American Medical Association*, 283(20), 2701-2710.

Etisk granskning av forskning om förbättringsarbeten inom vård och sociala verksamheter,

<http://hj.se/download/18.5ac8a8541355365d64f80003362/1328863416311/Etikganskning+av+forskning+om+f%C3%B6rb%C3%A4ttringsarbeten.pdf>

Eriksson, Stefan & Helgesson, Gert, (2013) *Publiceringsetik*, Lund: Studentlitteratur.

Fischer, B. A. 2006. *A summary of important documents in the field of research ethics*. *Schizophrenia Bulletin*, 32(1), 69-80.

Kjellström, Sofia, Fridlund, Bengt, 2010, Status and Trends in Research Ethics in Swedish nurses' dissertations, *Nursing Ethics*, Vol. 17, Nr 3, s 383–392.

Kjellström, Sofia, Nora Ross, Sara, Fridlund, Bengt, 2010, Research ethics in dissertations: ethical issues and complexity of reasoning, *Journal of Medical Ethics*. Vol. 36, s 425-430.

Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor

Lag (2008:192) om ändring i lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor

Long, Tony; Johnson, Martin. 2007. *Research Ethics in the Real World: Issues and solutions for health and social care*, 2007, Elsevier: Philadelphia.

Mauthner, M., Birch, M., Jessop, J., & Miller, T. (2002). *Ethics in Qualitative Research*. London: Sage publications.

Personuppgiftslagen (PUL) (1998:204)

Vetenskapsrådet. 2003. *Riktlinjer för etisk värdering av medicinsk humanforskning: Forskningsetisk policy och organisation i Sverige*. MFR-rapport 2, Uppsala.

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Ytterligare artiklar och böcker söks av doktoranden!